

kan riktas mot en enskild person eller mot en hel folksamling.

BUSSNING. Om en folkmassa anses störa den allmänna ordningen kan polisen frihetsberöva hela gruppen genom ett så kallat *utvidgat avlägsnande* (PL 13c§). Då samlar polisen ihop en hel grupp personer och kör iväg er i en buss, ofta till en plats långt bort. Polisen måste släppa er senast två timmar efter att ni frihetsberövats. Ni som bussas ska meddelas om varför (PL 15§).

MISSTANKE OM BROTT. Det finns inget som heter *arresterad* i Sverige. Om du är misstänkt för att ha begått ett brott kan du enligt kapitel 23-24 i Rättegångsbalken bli frihetsberövad på följande tre sätt:

Gripa: Beslut fattas av polis. Du får vara gripen i max 6 timmar, sedan måste du antingen släppas eller anhållas. Vid speciella fall kan polisen dock hålla dig i ytterligare 6 timmar. Är du under 15 år kan du sitta gripen i max 3 timmar, och vid speciella fall ytterligare 3 timmar. När du blir gripen ska du få veta vilket brott du är misstänkt för och varför.

Anhålla: Beslut fattas av åklagare. Du kan vara anhållen i max 3 dagar, sedan måste en domstol besluta om du ska häktas eller släppas. Är du anhållen har du oftast rätt att få en advokat som betalas av staten.

Häkta: Beslut fattas av domstol. Det finns ingen maxgräns på hur länge en person kan vara häktad. Beslut om häktning

kan riktas mot en enskild person eller mot en hel folksamling.

BUSSNING. Om en folkmassa anses störa den allmänna ordningen kan polisen frihetsberöva hela gruppen genom ett så kallat *utvidgat avlägsnande* (PL 13c§). Då samlar polisen ihop en hel grupp personer och kör iväg er i en buss, ofta till en plats långt bort. Polisen måste släppa er senast två timmar efter att ni frihetsberövats. Ni som bussas ska meddelas om varför (PL 15§).

MISSTANKE OM BROTT. Det finns inget som heter *arresterad* i Sverige. Om du är misstänkt för att ha begått ett brott kan du enligt kapitel 23-24 i Rättegångsbalken bli frihetsberövad på följande tre sätt:

Gripa: Beslut fattas av polis. Du får vara gripen i max 6 timmar, sedan måste du antingen släppas eller anhållas. Vid speciella fall kan polisen dock hålla dig i ytterligare 6 timmar. Är du under 15 år kan du sitta gripen i max 3 timmar, och vid speciella fall ytterligare 3 timmar. När du blir gripen ska du få veta vilket brott du är misstänkt för och varför.

Anhålla: Beslut fattas av åklagare. Du kan vara anhållen i max 3 dagar, sedan måste en domstol besluta om du ska häktas eller släppas. Är du anhållen har du oftast rätt att få en advokat som betalas av staten.

Häkta: Beslut fattas av domstol. Det finns ingen maxgräns på hur länge en person kan vara häktad. Beslut om häktning

måste omprövas var 14:e dag av domstol. Häktningstiden ska inte överstiga längden på det eventuella fängelsestraffet. Du får bara vara häktad om domstolen bedömer att du kommer fly, begå fler brott, förstöra bevis eller försvåra förundersökningen. Har du inte svenskt medborgarskap är risken större att du blir häktad eftersom att domstolen kan bedöma din flyktrisk som större.

FÖRHÖR. Förhör hålls för att polisen vill samla information. Du kan bli förhörd som vittne, misstänkt eller brottsutsatt, på plats eller på polisstationen. Om du befinner dig på en plats där ett brott har begåtts kan polisen ta med dig till förhör (RB 23:8§). Polisen eller åklagaren som håller förhöret antecknar allt som sägs och det kan användas under ev. huvudförhandling. Tänk på att allt du säger påverkar andras situation och att allt som blir del i en förundersökning blir offentligt när åtal väcks. Den som förhör dig får inte hota dig eller t.ex. lova lägre straff om du berättar. Det är inte en polis som avgör ev. straff, det görs av en domstol långt senare i processen. Du har under ett förhör rätt till ett *förhörsvittne*, en person som sitter med som stöd under förhöret. Så länge personen inte påverkar utredningen kan vem som helst vara förhörsvittne: en vän, en juriststudent eller din advokat (RB 23:10§). Din eller andras eventuella skuld ska bevisas av polisen, du har alltid rätt att svara t.ex. "Inga kommentarer". Du har ingen skyldighet att svara på några frågor alls, och det är inte brottsligt att inte svara. *Mened* är ett brott som bara kan begås av en person

måste omprövas var 14:e dag av domstol. Häktningstiden ska inte överstiga längden på det eventuella fängelsestraffet. Du får bara vara häktad om domstolen bedömer att du kommer fly, begå fler brott, förstöra bevis eller försvåra förundersökningen. Har du inte svenskt medborgarskap är risken större att du blir häktad eftersom att domstolen kan bedöma din flyktrisk som större.

FÖRHÖR. Förhör hålls för att polisen vill samla information. Du kan bli förhörd som vittne, misstänkt eller brottsutsatt, på plats eller på polisstationen. Om du befinner dig på en plats där ett brott har begåtts kan polisen ta med dig till förhör (RB 23:8§). Polisen eller åklagaren som håller förhöret antecknar allt som sägs och det kan användas under ev. huvudförhandling. Tänk på att allt du säger påverkar andras situation och att allt som blir del i en förundersökning blir offentligt när åtal väcks. Den som förhör dig får inte hota dig eller t.ex. lova lägre straff om du berättar. Det är inte en polis som avgör ev. straff, det görs av en domstol långt senare i processen. Du har under ett förhör rätt till ett *förhörsvittne*, en person som sitter med som stöd under förhöret. Så länge personen inte påverkar utredningen kan vem som helst vara förhörsvittne: en vän, en juriststudent eller din advokat (RB 23:10§). Din eller andras eventuella skuld ska bevisas av polisen, du har alltid rätt att svara t.ex. "Inga kommentarer". Du har ingen skyldighet att svara på några frågor alls, och det är inte brottsligt att inte svara. *Mened* är ett brott som bara kan begås av en person

som är vittne under en huvudförhandling i domstol.

STRAFFÖRELÄGGANDE. En åklagare kan be dig skriva under ett *strafföreläggande*. Detta är ett sätt att få till en snabb dom kring ett mindre allvarligt brott. Skillnaden från en vanlig rättegång är att det inte blir någon huvudförhandling i en domstol. Däremot får domen samma innebörd: den hamnar i belastningsregistret och böterna du godkänner ska betalas. Du måste inte godkänna ett strafföreläggande. Du har alltid rätt att få din sak prövad av en domstol och alltså alltid rätt att vägra skriva under strafföreläggandet. Det går i princip inte att ta tillbaka eller överklaga ett strafföreläggande om du skrivit på det (RB 48 kap).

ERSÄTTNING OCH ANMÄLAN. Om en polis begår ett brott (t.ex. misshandel, sexuella trakasserier eller tjänstefel) kan du anmäla detta till polisen. Du kan också anmäla en polis eller hela Polismyndigheten till JO. Du måste inte själv ha varit med om händelsen du anmäler. Om du har varit anhållen eller häktad i mer än 24 timmar, och du blir friad från brottet eller förundersökningen läggs ner, kan du ansöka om ersättning hos Justitiekanslern (JK).

**ATT TÄNKA PÅ I
KONTAKT MED POLISEN**

Centrum för Sociala Rättigheter, 2019
Vänsterjuristerna & Retshjælpen Rusk, 2014

som är vittne under en huvudförhandling i domstol.

STRAFFÖRELÄGGANDE. En åklagare kan be dig skriva under ett *strafföreläggande*. Detta är ett sätt att få till en snabb dom kring ett mindre allvarligt brott. Skillnaden från en vanlig rättegång är att det inte blir någon huvudförhandling i en domstol. Däremot får domen samma innebörd: den hamnar i belastningsregistret och böterna du godkänner ska betalas. Du måste inte godkänna ett strafföreläggande. Du har alltid rätt att få din sak prövad av en domstol och alltså alltid rätt att vägra skriva under strafföreläggandet. Det går i princip inte att ta tillbaka eller överklaga ett strafföreläggande om du skrivit på det (RB 48 kap).

ERSÄTTNING OCH ANMÄLAN. Om en polis begår ett brott (t.ex. misshandel, sexuella trakasserier eller tjänstefel) kan du anmäla detta till polisen. Du kan också anmäla en polis eller hela Polismyndigheten till JO. Du måste inte själv ha varit med om händelsen du anmäler. Om du har varit anhållen eller häktad i mer än 24 timmar, och du blir friad från brottet eller förundersökningen läggs ner, kan du ansöka om ersättning hos Justitiekanslern (JK).

**ATT TÄNKA PÅ I
KONTAKT MED POLISEN**

Centrum för Sociala Rättigheter, 2019
Vänsterjuristerna & Retshjælpen Rusk, 2014

SVENSK LAG

Syftet med detta häfte är att ge en kort överblick över de lagar som rör politiska aktioner i Sverige. Lagen följs inte alltid av polisen, grupper eller personer. Därför kan det inträffa situationer som inte förklaras i detta häfte. Politisk aktivism följer inte alltid lagen, och därför kan det vara bra att veta vad exempelvis polisen har och inte har laglig rätt till att göra.

Symbolen § betyder paragraf och visar var i lagen just detta regleras. Står det t.ex. (RB 1:1§ 2st) betyder det första kapitlet, första paragrafen, andra stycket i Rättegångsbalken. PL är förkortning för Polislagen. När särskilda regler gäller för dig som inte har svenskt medborgarskap eller är under 18 år står det angivet.

POLISINGRIPANDEN. Polisen måste ha stöd i lag för att få göra ett ingripande (Regeringsformen 1:1§). Du har rätt att få veta vilken lag som polisen stödjer sitt ingripande mot dig på.

Polisens ingripanden måste vara proportionerliga till deras avsedda resultat (PL 8§). Polisen måste alltså använda den åtgärd som anses minst ingripande. Polisen ska alltid använda så lite våld som möjligt.

FOTA OCH FILMA. Det är lagligt att fotografera och filma poliser, såväl uniformerade som civila, på offentliga platser. Det kan dock vara olagligt, om syftet är att ofreda. För att något ska räknas som ofredande krävs dels att du har som

syfte att jävlas med personen (ofreda), dels att personen känner sig kränkt. Det kan vara bra att ha eventuella polisövergrepp dokumenterade, men tänk på att allt du dokumenterar kan användas som bevis mot dig och andra om polisen får tag på det.

PL 24–OMRÅDE. Polisen kan enligt PL 24§ avgränsa ett område (med hjälp av t.ex. kravallstaket, avspärningsband och infolappar) för att helt hindra folk från att komma in, eller ställa upp särskilda villkor för att du ska få komma in på området. Ett sådant villkor kan vara att du måste identifiera dig. Om du försöker ta dig in på området ändå kan polisen avlägsna dig och ditt försök kan också vara brottsligt, vilket kallas *Ohörsamhet mot ordningsmakten* (Brottsbalken 16:3§).

IDENTIFIERING. Polisen kan vilja identifiera dig i olika situationer, t.ex. vid omhändertagande. Polisen kan, vid avlägsnande, omhändertagande eller gripande, visitera dig för att ta reda på din identitet (PL 19§). Du måste inte uppge din identitet om de inte har en specifik anledning till det. Polisen får inte ta med dig till polisstationen endast av den anledning att du inte vill identifiera dig. För att få omhändertata dig för att identifiera dig måste de ha laga grund, t.ex. att de misstänker att du är efterlyst. Då kan de hålla dig i 6 timmar, eller om det är av synnerlig vikt att identifiera dig i ytterligare 6 timmar (PL 14§). Du som varken har medborgarskap i Sverige eller i ett annat land som ingår i Schengensamarbetet, måste visa

syfte att jävlas med personen (ofreda), dels att personen känner sig kränkt. Det kan vara bra att ha eventuella polisövergrepp dokumenterade, men tänk på att allt du dokumenterar kan användas som bevis mot dig och andra om polisen får tag på det.

PL 24–OMRÅDE. Polisen kan enligt PL 24§ avgränsa ett område (med hjälp av t.ex. kravallstaket, avspärningsband och infolappar) för att helt hindra folk från att komma in, eller ställa upp särskilda villkor för att du ska få komma in på området. Ett sådant villkor kan vara att du måste identifiera dig. Om du försöker ta dig in på området ändå kan polisen avlägsna dig och ditt försök kan också vara brottsligt, vilket kallas *Ohörsamhet mot ordningsmakten* (Brottsbalken 16:3§).

IDENTIFIERING. Polisen kan vilja identifiera dig i olika situationer, t.ex. vid omhändertagande. Polisen kan, vid avlägsnande, omhändertagande eller gripande, visitera dig för att ta reda på din identitet (PL 19§). Du måste inte uppge din identitet om de inte har en specifik anledning till det. Polisen får inte ta med dig till polisstationen endast av den anledning att du inte vill identifiera dig. För att få omhändertata dig för att identifiera dig måste de ha laga grund, t.ex. att de misstänker att du är efterlyst. Då kan de hålla dig i 6 timmar, eller om det är av synnerlig vikt att identifiera dig i ytterligare 6 timmar (PL 14§). Du som varken har medborgarskap i Sverige eller i ett annat land som ingår i Schengensamarbetet, måste visa

pass för polisen om de begär det (Utlänningslagen 9:9§). Om du är medborgare i ett annat Schengenland, t.ex. Danmark, måste du inte visa pass men du behöver ha ID för att visa att du tillhör en kategori som inte behöver visa pass.

VISITERING. Polisen kan vid avlägsnande, omhändertagande eller gripande, visitera dig för att leta efter narkotika eller vapen (PL 19§). I Sverige är det både olagligt att ha med sig narkotika och att vara påverkad av det. Du får inte ha med dig kniv eller andra liknande föremål som kan användas som vapen på offentlig plats. (*Lag om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål*).

MASKERING. Att maskera sig (täcka ansiktet för att försvåra identifiering) är som utgångspunkt lagligt. Polisen kan dock införa tillfälligt förbud mot maskering, och under den tiden är det olagligt att maskera sig. Det får polisen endast göra om det har, eller precis håller på att uppstå en ordningsstörning på allmän plats. Polisen ska tydligt informera när förbudet börjar gälla. Det är alltså inte förbjudet att maskera sig på t.ex. en demonstration så länge det inte förekommer våld eller skadegörelse. Det är inte olagligt att bara ha maskering med sig. Det är aldrig olagligt att täcka ansiktet av religiösa skäl om du gör det till vardags också. Straffskalan för maskering är böter eller fängelse i högst 6 månader. (Lag om förbud mot maskering i vissa fall).

pass för polisen om de begär det (Utlänningslagen 9:9§). Om du är medborgare i ett annat Schengenland, t.ex. Danmark, måste du inte visa pass men du behöver ha ID för att visa att du tillhör en kategori som inte behöver visa pass.

VISITERING. Polisen kan vid avlägsnande, omhändertagande eller gripande, visitera dig för att leta efter narkotika eller vapen (PL 19§). I Sverige är det både olagligt att ha med sig narkotika och att vara påverkad av det. Du får inte ha med dig kniv eller andra liknande föremål som kan användas som vapen på offentlig plats. (*Lag om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål*).

MASKERING. Att maskera sig (täcka ansiktet för att försvåra identifiering) är som utgångspunkt lagligt. Polisen kan dock införa tillfälligt förbud mot maskering, och under den tiden är det olagligt att maskera sig. Det får polisen endast göra om det har, eller precis håller på att uppstå en ordningsstörning på allmän plats. Polisen ska tydligt informera när förbudet börjar gälla. Det är alltså inte förbjudet att maskera sig på t.ex. en demonstration så länge det inte förekommer våld eller skadegörelse. Det är inte olagligt att bara ha maskering med sig. Det är aldrig olagligt att täcka ansiktet av religiösa skäl om du gör det till vardags också. Straffskalan för maskering är böter eller fängelse i högst 6 månader. (Lag om förbud mot maskering i vissa fall).

FRIHETSBERÖVANDE

STÖRANDE AV DEN ALLMÄNNA ORDNINGEN. Du har enligt grundlagen rätt att demonstrera, utöva mötesfrihet och yttrandefrihet, men om aktiviteterna anses störa den allmänna ordningen (eller hotar att göra det) kan polisen ingripa på följande sätt:

Avvisa: Polisen beordrar dig att lämna platsen eller ger inte tillträde till en viss plats (PL 13§).

Avlägsna: Polisen för bort dig handgripligen, kortvarigt och bara en kort sträcka. Polisen får visitera dig för att leta efter vapen eller ta reda på vem du är (PL 13§).

Omhänderta: Polisen för bort dig från en plats, till en polisstation eller ditt hem. Detta kan de göra ifall de anser att avvisa eller avlägsna inte är tillräckligt (PL 13§ 2 st). Du har alltid rätt att få veta varför du blir omhändertagen (PL 15§). Vid omhändertagande enligt PL 13§ får du sitta frihetsberövad som mest 6 timmar, men du ska bli släppt direkt efter förhör (PL 16 § 2 st). Är du under 18 år ska du bli släppt till förälder eller annan lämplig vuxen (PL 16§). Du kan alltså bli omhändertagen för att du har stört den allmänna ordningen, men ytterligare påföljder (t.ex. åtal eller böter) kommer inte att bli aktuella om det bara är frågan om ett omhändertagande.

Dessa tre ingripanden skall ske i denna nämnda ordning och

FRIHETSBERÖVANDE

STÖRANDE AV DEN ALLMÄNNA ORDNINGEN. Du har enligt grundlagen rätt att demonstrera, utöva mötesfrihet och yttrandefrihet, men om aktiviteterna anses störa den allmänna ordningen (eller hotar att göra det) kan polisen ingripa på följande sätt:

Avvisa: Polisen beordrar dig att lämna platsen eller ger inte tillträde till en viss plats (PL 13§).

Avlägsna: Polisen för bort dig handgripligen, kortvarigt och bara en kort sträcka. Polisen får visitera dig för att leta efter vapen eller ta reda på vem du är (PL 13§).

Omhänderta: Polisen för bort dig från en plats, till en polisstation eller ditt hem. Detta kan de göra ifall de anser att avvisa eller avlägsna inte är tillräckligt (PL 13§ 2 st). Du har alltid rätt att få veta varför du blir omhändertagen (PL 15§). Vid omhändertagande enligt PL 13§ får du sitta frihetsberövad som mest 6 timmar, men du ska bli släppt direkt efter förhör (PL 16 § 2 st). Är du under 18 år ska du bli släppt till förälder eller annan lämplig vuxen (PL 16§). Du kan alltså bli omhändertagen för att du har stört den allmänna ordningen, men ytterligare påföljder (t.ex. åtal eller böter) kommer inte att bli aktuella om det bara är frågan om ett omhändertagande.

Dessa tre ingripanden skall ske i denna nämnda ordning och